

REALIST

Kaas: OLEV MIKIVER.

S I S U:

- I. MIKIVER: Rondo maksim.
- J. LAABAN: Syrrealism.
- O. AST: Esimene küsimus.
- I. MIKIVER: Sund.
- J. LAABAN: Poeta patriae.
- O. PAJU: Per aspera ad astra.
- N. N.: Nädal.
- I. LAABAN, S. TOLMET: Arvustus.
- I. LAABAN: Poeta patriae.
- O. MIKIVER, H. MIKIVER: Illustratsioone.

PÄÄTOIMETAJA: Orvo Ast.

TOIMETUS: O. Mikiver, I. Laaban, I. Mikiver.

VÄLJAANDJA: Tallinna II Gümnaasiumi Kirjandusring.

VASTUTAV TOIMETAJA: mag. August-Voldemar Kõrv.

Spetslaadne fond.

REALIST

NR. 9 DETSEMBER 1938

SP-2205
1

O. MIKIVER:

KATEDRAAL

Ronda maksim

Ajajärgul, kui rühmitus „Alco-mea“ tekitas ärkava kultuuri kunstimaaailmas lainetusi ja ristlainetusi, avardamaks kujutava kunsti alal uusi perspektiive ja materdamaks vanu, taotstes Ronda istuda õhtuti „Valges Tuvis“ ja nautida vaheldumisi sigareti ja kohvi imemist. Tõsi, siin käis koos teisigi kuldse nooruse tegelasi, eeskätt tema kolleege ülikoolist, noorluuletajaid või -muusikuid akadeemilise linna seltskonnast — ning siis ka Rein.

Nad mõlemad huvituvad esteetikast, on tõsi, ja see lähendab neid juba ammu, kuigi Reinu galantne ilutaotelu tema omast — impulsiivsemast vist küll — juba aastaid on ette jõudnud. Miks ka mitte möönda seda sisulist ebavõrdsust, kui see Ronda arvates just õigena näib: Rein peabki olema ettejõudnum, kaalukam, avaldumisvormes elegantsem ja kõigiti läbimõelnum. Jah, see viib ta küll Rondast kaugemale, kuid asetab Ronda, imelik küll, tema suhtes nagu õigustatumasse asendisse. Ah jaa... Rein, lõppude-lõpuks oleks vajalik, et ta juba kohal oleks, sest Reinu lähedus on Rondale kummaliselt vajalik, usub Ronda, võib-olla nagu kunstinäitused ja hää ajakirjanduski, mis õilistavad ja peenendavad hinge. Ja hing on, arvab Ronda, temalgi veel uurimata süvik, oo, nii rahustavalt kindel, ent ometi mõistatuslikult ja gatamatu allikas, kus pulbitsevad välja ta ideed ja assotsiatsioonid... Kui igav, et Rein ei tule...

Pilk kellale meenutab, et Ronda on võtnud ette olla ebakonventsionaalne ja tulla tükk aega enne Reinu, võib-olla koondama mõtteid või keskendama end ühtlaseks osaks tema ja Reinu tervikusse kohviku miljöö. Ah, nonsens, kuidas tulevad sellised ideed, lõppude-lõpuks on ikkagi tähtis Rein, aga mitte ta esteetika, kui

tõtt mõelda, arvab Ronda äkki tundvat mingi alaväärsuskompleksi mõjusid. Aga ei, ei tohi lakata end pidamast ikkagi päris vaprats tüdrukuks, kes teeb vahet, kus lõppeb ilu ja algab elu. Nii, sääal tuleb ta juba... Veidi küünilisemaks kulmude ja laugude vahe, sigarett veidi koketsemalt rippuma: võid tulla ja tea, meie armume veel teineteise...

Vaat, selline tüdruk oli Ronda, kui Rein tuli. Rein tuli, istus ja teatas, et ta ootab siia veel kunstnik Haavandit — kui Rondal midagi selle vastu pole. Ei ole. Täna. Sa tead, Klaus Haavand... noormees, kelle ihaks on assimileerida kogu kunsti ajalugu, mida ta praegu studeerib — teadki ju... luua võimalikult segaseid pilte mingisuguseist abstraktse maalingu ja sürrealismi elementidest — ja nii edasi.

Ronda vaatles Reinu vidusilmi ja töotavalt. Või nii, ta kõneleb's Klaus Haavandist. Juu, seda noormeest Ronda teab: metsik, päris metsik kunstnik... ja vist ka inimene, eriti Reinuga võrreldes, kes nüüdki nii raffineeritud žestiga läidab tiku, et sinine väävlisuits jääb sumbuvasse kohvikuõhku rippuma päris korrapärase spiraalina. Huvitav kujund on spiraal, tõesti, ei üheski punktis kontsentriiline... Kontsentriiline ja ekstsentriline — tähelepanuväärt vastandid. Ronda loodab, et teda peetakse ekstsentriliseks, kuna ta sama hästi võib süüvida dialektilisisesse spekulatsioonesse kodus oma esteetiliste pühakirjade taga kui nautida siin ümiseva nägudemassi nikotiini — ja mokaahõnges lailavaid illusioone elust, päris tõeliselt kohe. Nägudemassist eraldub tumepruun kittel ja selles lähenev neuu, ettekandja, kõneleb midagi Reinule, näol anuv ametlikkus.

„Sa vabanda,“ pöördus Rein selle-
järel Ronda poole, „mulle on telefoni-
kõne... arvatavasti toimetusest...“

„Ei vabanda, enne kui Sa lakkad
vabandamast: kadugu konventsioonid,“
jonnib Ronda, kohvitass kiikumas
sõrmi vahel ja Rein lahkub oma
elu galantseima irvitusega.

Nüüd mõtles Ronda asjust järele.
Mõtles, et ta saab olema hästi rahul
oma tänase esinemisega ja et Rein
teeb vist varsti kriitikuna kena kar-
jääri ja et noormees, kes pillas oma
voodrita kübara praegu põrandale, on
Klaus Haavand. Metsik poiss, ta ei
saada oma õnnetust sugugi viisaka
kriitikaga, vaid astub — rahu kätel-
des üht tuttavat — enne isegi kaa-
busse kena mõlgi ja alles siis tõstab
ta varna.

„Preili, niikaua, kui see koht ilm-
selt on vaba, istun ma siin,“ otsus-
tab varsti üks hääl Ronda läheduses.
See on Klaus Haavand, ta pole enam
ühtki vabamat platsi leidnud ja
Ronda noogutab ükskõikse nõustu-
misega: teadagi, konventsioonid —
maha! Ja esinemiskiiruselt loid, kuid
laadilt energiline hääl hakkab Ron-
dasse voolama kriitikat üskõiksuse
ja eelmängudeta intiimsuse saatel:

„Preili, Teie nägu on mulle kole
tuttav — vist auditooriumist... Võt-
sin Teie laua oma ajutiseks sihtko-
haks, et proovida, kui salvavalt olete
võimeline muigama, aga seda Te po-
legi... Võin ka eksida — muide,
minu nimi on Haavand...“

„Varik,“ sirutab Ronda käe, täiesti
tavalisest solidaarsusest muidugi: ka
poiss on huvitav. Ja tutvuda ju võib,
miks peaksime meestest tagasihoid-
likumad olema — niisuguseil juhtu-
meil.

Rein ei tule veel ja Ronda huvitub
Klaus Haavandi tegelusist ja mõt-
teist. Niikuinii tuleb varsti sekun-
deerida Reinu ja Klaus — aa, juba
eesnimeliselt käsitab ta teda — vahe-
lisis asjaajamisis.

„Mis Te olete?“ irdub eelarvamus-
teta küsimus Rondast, kes teab, et
kui inimesed ei vasta sellele küsimu-
sele naljaga, selgub palju huvitavat
— ka valedest, mis siis esile tuuakse.
Või õigemini, just valedest, mis siis
esile tuuakse.

„On hüva, et Te mööda olete küsi-
musest, kes ma olen...“ hakkas
nüüd Haavand targutama.

„Meie generatsiooni noored, näete,
tahestahmata on sisemiseltki nii

ühtekuuluvad ja traadita kontakti abil üksteist mõistavad, et õieti poleks mul põhjust praegu paljastada sellestki küljest, mis on minus või minul. Juba Te tunnetegi mind, olete niiütelda minu sees nagu mina olen Teis, kas pole...“ mängib ta sõnadega, ega vist soovigi kaugemale tungida küsimusele vastamises, vaid kalduks ilmsema sümpaatiaga küsimusele, mis tal nähtavasti on tegelikult päevakorras.

„Teie ju ... esteetikat tuubite vist vana Kordingi all, eks ole... Võib-olla huvitab Teid meie uus nähtus — „Alcomea“, olete kuulnud, rühmitus jah, puhtkunstnikest!... On signifikantne, et siiski meie oma nooris kunstnikes ja kriitikuis leidub opositsiooni „Alcomeale“... Näiteks Rein Vardei, nimekas nooruk... tunnete? Töötas koos, nii... oo, ma ei räägi millestki isiklikust, ent tema maitse, või ka see, mida ta ütleb olevat oma maitse, ja ajakirjandus, mis tal baasiks... ma ei austa neid. Ma ei saa seda ju salata, Te mõistate mind arvatavasti hästi. Mulle meenub, et ma õieti pidingi Vardeiga siin kohtuma, et talle soovitada sirgemat selga ja halastamatumat pilku, lõpuks võime ju kasutadagi siis tema positsiooni... Ah nii, Te olete isiklikult tuttav härra Vardeiga...“

Klaus Haavand jäi järsku päris vakka. Talle ilmselt tuli meelde midagi üsna vajalikku, nii et ta hakkas energiliselt pahvima rõngaid ja vahelduseks ümisesema mingit hiina viisikest ta-ta-ta-ta ta-ta-ta-ta...

Ronda vaikis ja assimileeris muljeid: noormees on tuisupea päaleselle, mis ta veel on.

Kui Haavand vähese aja vaikse tunnistlemise järele tõusis ja soovis uurimise alla võtta teisi kohvikunurki, kuna ta mures oli Reinu kohalolust, tuli Rein, vabandas pika ametliku kõne pärast, lubas end istet võtta ja oleks ilmselt soovinud, et Haavandi sokk olnuks kinnitatud vastavate hoidjate külge, mitte aga tolk-

nemas sääre ümber, mis ristamisi puhkas teise jala põlvel.

„Preili Variku juuresolek meid ei häiri,“ deklareeris ta, kui esitlemistalitusel üllataval kombel oli selgunud äsjaste lauanaabrite tutvus.

„...ega häiri te ka mind,“ mõtleb Ronda, kui veel kitsamaks pilutet laugude vahelt seirab mõlemat poissi. Teda hakkab ahendama mure, et äkki, võib-olla jumalteab mille pärast, Reinu lihvit glasuur mõraneb. Mis see tähendab? Pehmele kortsuvale ja igati anduvale servietile kritseldab ta — nimesid, puid ja loomi, kuni märkab, et lakkamata domineerib sirgelduses sõna „rein“, millegipärast väikese algustähega. Las' nad proovivad vastastikku teineteise konti, Rein ja Haavand, mõtleb Ronda, kui Klaus tolknevate juukse-salkude muretud edasi-tagasi libastumised talle pidet ei paku probleem, mis võiks olla Reinu ja Haavandi põhiline, mehelik vahe. Rein on kitsikuses, tajub ta vähehaaval, kui vaatleb teda triumfeerimas oma vormilisel üleolekul Haavandist. Ah, Haavand on vastik, va' kinnisideega tuhmsilmne „boheemane“..., arvab ta, kui talle meenub, et nad Reinuga täna veel „Sergejevitši“ tantsima lähevad.

Vahetevahel heidab Haavand Rondale pilke, ikka sama metsikuid kui ta ise, tuliseid, võiks ju ütelda, aga Ronda on ammu loobunud pilkudega tegelemast, mille ainus väärtus seisneb nende tulisuses. Igatahes on need pilgud küllalt ähmased, andmaks Rondale põhjust mõtiskella pilgu vilkuse ja pigmendi, temperamendi ja juuksevärvingu suhete üle. Muidugi, Ronda ise on brünnett, Rein on ka brünnett, kuigi mitte täidlane — Haavand on šataän. Ja Ronda tunneb ilmset vajadust minna ja lüüa kõik oma kümme sõrme Klaus šataänesse salgusorakaisse ja sääli pisut ringi sasida (teadmata ise, kui plikalikult ta mõtleb, kui paljude tütarlaste esimene kutsumus on — sasida poisi juust). Hüva, võib-olla

on Rondal ka vaja neid juukseid katkuda, ei, seda on tingimata vaja, sest mingi nõrdimus kisub ta mõistuslikku mina kaasa, nagu inimest, kes saatusele peab alistuma, aga ikka ei lakka püüdeist pääd püsti ajada, ise saatust hallata. Ja üha enam ta allub oma kuritahtelisele tungile, sest Reinu piinlik ilme — jah, see on tõesti piinlik — reedab ühise rinde otsimise vajadust — vaenuks Haavandi vastu. Kahju, et Ronda ei kuulunud täpsemalt poiste keskustelu, nüüd võinuks ta ehk midagi ütelda, võib-olla midagi torkavat või valusat Haavandile... Reinu toetuseks.

Jah, poisid olid nüüd küll juba päris kindlasti konfliktis. Rein protesteeris, Klaus süüdistas ja jutt, õieti vaidlus, keerles hiljutise reproduktioonide albumi ümber, mille arvustusi — kuna seal oli toodud peamiselt alcomealaste avaldamata töid — oli Reinu leht teinud hulga rumalusi, arvas Klaus. Rein on süüvinud päris sügavasse diskuteerimisse ja duktsioonide-albumi ümber, mille arvustusi — kuna sääl oli toodud pää — kahjatseb Ronda ilma pilketa, ilma valuta. Imelik, tunneb ta nüüd, kui Haavand tahab teda sarjata, sarjaku! Iga inimene on ju iseennast väärt, ja Rein on küll päris hää poiss, aga täna õhtul ei tule tantsust enam palju midagi välja. Ronda tunneb, et ta lihtsalt ei viitsi end täna enam Reinu vastu suruda, tema poole üles vaadata ja loius rütmis tunnetada tema keha värahtlevaid üritusi pas'de juhtimisel. Nüüd läheb ta küll parem koju, keedab endale teed ja hakkab siis arvatavasti diivanil kerratõmbunult nurru lööma, võib-olla midagi lugema etc. Poisid võivad vaielda, kui nad tahavad, Ronda on iseseisev, jah lõppude-lõpuks ikkagi päris iseseisev isik ja ta võib nii siin olla kui ka ära minna.

Tibatilluke annus on mul ikka kahjatusust Reinu vastu küll, mõtiskles Ronda, kui ta veel kord oli pidanud mõtlema sellele, kuidas tihti kõik hoopis teisiti läheb, kui arvatakse,

ja väljus kohvikuuksest. Rein jäi pisut kurvaks, aga Rondal oli õieti natuke kadedust Klausu vastu, kes talt Reinu oli okupeerinud. Seda poissi, Klausu, pean ma vist küll veidi õpetama. Oh, ma võiksin ta päris oma hoolde võtta, suurustas Ronda isegi hetkeks, olles oma naiselikest ja emalikest väärtusist sattunud kõrgeile arvamusele.

...või kui mitte just päris oma hoolde, nukrustas ta nüüd impulsiivselt, tundmata mingeid erilisi kohustusi Reinu vastu, siis natuke oma mõju alla küll. Ja nüüd märkas Ronda, et ta teeb Klausu ründamise ja vallutamise plaane ja talle meenus Rein.

Äh, ma'i teegi endale sellest küsimust, otsustas ta nüüd ja et ta seda tõesti ei teeks, põikas ta tagasi päänänavasse, et uudishimulikult veel kord väärtuslikumad vaateaknad läbi joosta ja siledal peegelklaasil nautida oma valkjasroosat eelarvamusteta ja küsimusi-mitte-tegevast nägu ning karges sügisõhus kepslevat daamhirve kuju.

Aga vaat', kuidas kõik teisiti läheb, kui arvatakse. Kui Ronda jõudis tagasi tänava algusesse ja mõtles, et nüüd läheb ta küll viivitamata koju, seisis samas, šokolaadikaupluse suursuure vaateakna taga Klaus ja vaatles mõtlikult rohelisi martsipanõunakesi, kuni märkas peegelduses Rondat ja ilma pikemata asus igava mati häälega selgitama, mis kohvikus veel juhtus ja mis ta kogu asjast arvab.

Ja siis läks kõik kiiresti nagu stroboskoobis. Rondosse hoovas äkki tagasi kogu Klausu suhtes varem-kavatsetu ja sundis teda ütleva — mõningaid lollusi. Vist ikka lollusi, sest Klaus katkestas ja vaatas talle äkki seletamatult tükk aega otse silma. Ronda ei saa pilku pöörata, kuigi ta võib vaid mäluda üksisõnu neid paari lauset, mis ta just äsja ütles. Ja neid nagu loeks Klaus kõgu aja nagu avatud raamatuid, neid sõnu

— ja eriti nende taga seisvaid mõt- teid...

Siis tajub Ronda äkki, et ta seda nii ei või enam kannatada ja kõpsab erutatud jalakesega vastu tsementi ning määratu pingutusega viib pil- gud Klausile. Ja pärast ei mä- leta ta enam isegi, kas oli see too tulipunane riidetükk või Klaus ise,

kes soovitas tal kavatseda mitte olla liiga pääletikkuv.

Hüva, Ronda surub oma hamba- kesed jonnakalt roosasse huulde ja pöörab kõigele selja. Rein on hää poiss ja temast võib vist saada palju muud, kui Ronda... Ja lõppude- lõpuks võib ka Klaus olla hää poiss edasi.

Ronda on — — — leplik.

ILMAR LAABAN

SYRREALISM

Tänapäeval ei hoolita meil palju kontaktist rahvusvahelise kultuuri ja kunsti arenguteiga. Kui „Siuru“ ajal pyüti pidada sammu euroopa vaimu- elu viimaste saavutustega, siis otse kardetakse praegu vaimu suverään- suse, mis sivutab hoolimatult yhis- konna arenguastme ja massimenta- liteedi. Kui harit inimene teab pä- rastsõja-aastaist saadik, mis on eks- pressionism või futurism (või pige- mini arvab seda teadvat), on tal syrrealismi jaoks yle vaid šabloon- lause: „Ah jälle mõni -ism?“

Syrrealismile olgugi pyhendet järgnevad read. Selle nime alla kuulub vool oleviku kultuurelus, mis hõlmab endasse nii kirjanduse, krii- tilise poeesia, maalingu, graafika, skulptuuri, foto, kino kui ka yhis- kondliku mõtlemise ning poliitika. Asuksime tema aluste sirnangule.

Senine kirjanduslik ja kunstiline looming allus nõudele, et alateadvu- sest tõusvad kujundid, mis moodus- tavad teatavasti iga kunstiteose toor- materjali, peaksid alnama ylatead- vuse ja mõistuse kontrolli peamiselt kolmes suhtes: 1) kooskõlastuseks objektiivse välismaailma reaalsusega, 2) terviku sisu ja arengu allutami- seks loogika ja 3) esteetika yldkehti- vaile seadusile. Katsed tolle süsteemi purustamiseks olid olnud juhulikud ja veel poolvaistulised, ebateadlikud. Leida võime neid peagu kõigi vaimu-

suuruste juures. (A. Bréton: Sade on syrrealist sadismis, Baudelaire — moraalism, Huysmans — pessimismis, Picasso — kubismis, Hugo — siis, kui ta pole loll, Jarry — absindis). Ainult mõningaile miiveile, eelarva- musetuile loojaile oli võimaldet avada täielikult alateadvuse võluriik: lap- sed, primitiivid, vaimuhaiged.

Maailmasõja päevil syndis vool — dadaism, mis purustas kõik senised tõkked, kuulutas kehtimatuks kõige seaduse ja mõõdu, luues pilte, millele oli kuhjand ohjeldamatu inspirat- sioon kõikvõimalikke materjale ja esemeid, draamasid, kus tegelased rääkisid vaid vokaales (Schwitters'i „Häälikusymfoonia“), kõik vaid sel- leks, et kuulutada ainsa tõelise reaalsu- suse vaimsete sisude ja kujutelmade tõelust.

Peale maailmasõja ägedaimate lai- netuste vaibumist syndis pööre. Tek- kis vajadus luua positiivseid väärtu- si, teha süsteem süsteemitusest, painutada äsja kättevõideldud vaba- dus uue seaduse alla.

A. 1921, kus ilmusid Soupault' ja Bréton'i „Magneetilised väljad“, loe- meggi syrrealismi synniaastaks. Tema loojaiks polnud kyll endised dadais- tid ise, ent dadaismi vaim kandus siia yle vahetult ja dadaistid astusid ise syrrealistide ridadesse.

Syrrealism väljub tunnetusest, et välismaailm saab konkreetseks alles

inimhinges, alles seal võime nime-
tada teda tõeliseks, kus ta on osa
inimliku psyyhi reaalsusest — ain-
sast vaieldamatust reaalsusest.

Kui senine kunstnik või kirjanik
kontrollis oma fantaasiat, korrigeer-
ides teda sensuaalse tõeluse alusel,
andmaks talle muljet, nagu oleks ta
vaid vahenditult aistit ja fikseerit
tykk reaalsust, siis tõuseb siin yles
alateadvuse yrgne konkreetsus.

Siit nimigi: syrrealism — ylerea-
lism; psyyhiline ja aistiline reaalsus
on sulatet kokku yheksainsaks kõr-
gemaks reaalsuseks. Saavutetakse
ylim konkreetsus, elimineerides loo-
minguprotsessist kõige objektiivse,
abraktselt-yldise, igakordse.

Psyhhoanalüüs oli avastand, et
inimese psyyhilise struktuuri kandva
osa moodustab just alateadvus, toi-
tes mõtteaineiga, tungega, soovega
teadvust; siin algab nyud selle aarete
ja rikkuste systemaatiline eksplua-
teerimine. Luuakse näit. kirjandus-
teost transiolendis, pannes vastupa-
nutult paberile alateadvuse diktaate;
nõnda nõnda lylitatakse välja iga-
suguse mõistuse ja loogika kontrolli.

Analyysides selliseid teoseid tuleb
mõistatada lahti nende symbolika.
Tuleb harutada vallale kõik ebaloo-
gilised-assotsiatiiivsed sidemed yksi-
kute mõtteosade vahel. Tuleb mõista
yksikuid symboleid, metafoore, pilte,
nagu psyhho-analyysitakse ulmi.

Väga suurt osa selles symbolikas
mängib erotika — kandev osa ini-
mese ulmaelust ja alateadvusest.
Syrrealist Salvador Dali on loond
skulptuure ja maale, mis on määra-
tud varjat seksuaalsete symbolite
kaudu tekitama vaatajas kaudset
erootilist erutust. (Paralleelina toob
A. Bréton tuntud katse eboniitpul-
gaga ja elektroskoobiga, mille lehe-
kesed lähevad laiiali esimese lähendu-
sel).

Realistlike detailide liitumine ir-
reaalseks tervikuks soodustab eriti
montaažiistiili arengut — luuakse
teoseid ylikonkreetseist yksikpildest
ilma mingi loogilise sidemeta. Nii

Bréton oma „Sulatetavas kalas“:
„Kas liblikad võivad saada assimilee-
rit valgusen? Ilmselt; sest matuse-
rong peatus ju purdel.“ Philippe
Soupault laulab: „Elevant oma uju-
las / ja kolm magavat last / ainu-
laadne ainulaadne lugu / lugu uinu-
vast päikesest.“ Yhendetakse võrdlu-
sis teineteisele hoopis võõraid mõtte-
riinu: „Lamp oli nii suur kui laps,
kes läheb kooli“; „armastus, see

O. Mikiver:

Lehemees, kes polegi lehemees (syrrealistlik visand)

kuupmeeter liblikaid“ (Breton); „ilus
kui vihmavarju ja õmblusmasina
kohtumise võimalus lõikuslual, kui
seadus on rinna areng noormeestel,
kelle kasvutung pole kooskõlas nende
organismis assimileeritava molekuli-
de hulgaga“ (Lautréamont). Min-
nakse veel kaugemale, luues luule-
tusi, mille read on korjatud ajaleh-
tede pealkirjust.

Kujutavas kunstis yhendetakse
realistlikke neiku absurduseni fan-
tastilisiks kompositsiooniks. Syrrea-
lismi vanameister Giorgio de Chirico
asetab lagedaile väljakuile, ymbritset
klassitsistlikun arhitektuurin, luupai-
najalikke, sombrambuulseid monst-
rumeid. Max Ernst maalib koera
anatomilise läbilõike. Koera kon-
tuurid on anatomiliselt piinlikult

täpsed, ent sisikonna asemel on tal kapsad, kaalikad, majad, inimesed. Sama kunstnik loob montaaže, lõigates tykeks 19. sajandi puulõikeid ja litograafiad ja kleepides neid uuesti kokku nõnda, et oleks hävitet täielikult esialgne mõte. Või siis jälle „Kohtamise“ jääpangal, jääaegses maastikus, kus seisavad tänapäeva sürrealistide kõrval Raffael ja Dostojevski. Või „Yrginimese“, kes istub lillepotil, taime kasvades tema sees.

Harrastetakse ka fotomontaaži, kleepides kokku fotoväljalõikeist fantastilisi kompositsioone, arendades siin edasi saksa poliitilise satiiriku John Heartfield'i algatust. Valgustetakse fotoplaate mitmekordselt kindla plaani järgi, saades mitmest teineteisega kattuvast fotost koosneva kompositsiooni. Luuakse fotogramme, asetades esemeid valgustundelikule paberile ja võttes koopaid negatiivilt; nõnda saadakse hoopis irreaalseid kujundeid.

Hyljates nii loogilise vormi ja sisu taotelu, nõuab sürrealism äärmuseni aistilist-irratsionaalset naudingulaadi. Samuti tunnustab ta ainsa tõelise loominguajena poolfüsioloogilist, ymbimuslikku loomiskihku. „Ma armastan vaid pilte, mis suudavad kustutada nälga.“ (A. Bréton.) „Et kunstiteos saaks tõesti surematuks, peab ta jätma kõik mõistuse ja loogika riinad. Soov teda luua peab olema suurem kihust, mis sunnib metslooma tapma oma saagi ja õgima selle; ta peab kujutama midagi, mis ei ytle inimliku loogika ja terve mõistuse seisukohast absoluutselt midagi. Nõnda läheneb ta ulmale ja lapse mentaliteedile.“ (G. de Chirico).

Pole siis ime, kui Bréton väidab, sürrealism mõjvat loojale hašišina, mis ei lase teda iial enam lahti, mis vastupandamatu nisvana nõuab endale urjaks kogu tema olemuse.

Jürgnegu lyhike ylevaade sürrealismi distsipliinest ja peameistreist.

Kirjandusalust viljeldakse ainult lyyrikat ja eepikat, dramaatika oma ratsionaalse vormi ja loogilise arengu nõudega ei vasta sürrealismile, ehkki huvitavaal kombel Guillaume Apollinaire, sõna „sürrealism“ välmur, kasutas seda esmakordselt just oma draama „Teireesiase nisade“ puhul. Dramaatilise dialoogi näiteid leiame küll sageli. Kaudselt rakendetuina on aga sürrealistlikud elemendid draamas väga viljakad (J. Girauroux' looming).

Lyyrikas hyljatakse kindel stroofivorm, kindel rytm, harva vaid leidub korrapäratuidki riime. Värsiread on ju ka vaid mõtteliseks eriteluks, kuna puuduvad kirjjavahe märgid. Lopsakad poeetilised figuurid võtavad kogu ruumi enda alla, sisulise arengu toimudes vaid mõisteliste ja kõlaliste assotsiatsioonide varal.

Siin rakendab sürrealismi juba Isidore Ducasse (Comte de Lautréamont), Rimbaud' kaasaegne, oma „Maldorori laules“, luues oma „kainis kui...“ variatsiooniga „konvulsiivse ilu esteetika“ (André Bréton) sürrealistlikus võrdluses. Kaua aega viibis ta unustuses, ent nyüd on teda tunnetet suurima vaimujõuga poeedina kaasaegsete seas, kes varjutab kaugelt Baudelaire'i, „negatiivse moraalitseja, antiikse tolmu yleööpaja“ (Carl Einstein).

XX s. algul kehastab sürrealismi kõrgpunkti Paul Eluard, kelle teoste päälkirjus kordub alatiselt „loomulik“, „vahenditu“, „vaba“. Nii on tema poeesiagi oma sundimatu inspiratsiooniga. Ja kui ta laulab: „See on hästituntud lugu, mida jutustan, see on kuulus poeem, mida tsiteerin: ma toetun myyri vastu, lubjat huulte ja haljendavate kõrvadega,“ siis tunnetame haruldase selgusega sürrealismi sygav-inimlikku aluspõhja, vaba kõigest ebaloomulikust, ainult ratsionaalsest.

Proosas kaotab sürrealism igasuguse eepilise vormi ja syndmustiku yhtluse. Siin algab tema areng alles

syrrealismi otsesest algusest. Julgeim, eriti syntaksi purustamises, on Péret („Suur mäng“). Mainime veel Breton'i, kellest juba kõnelesime, Crével'i („Jalad taldrikul“), Artaud'd („Eeltaevaste naba“), endist dadaisti Tzara't („Kus hundid joovad“). Väga andekas Louis Aragon luudeti koondisest, kuna ta hakkas täitma otsesest poliitilist tellimust kommunismi näol, annue enne siiski häid romaane („Anicet“). Huvitava stiilikatsena mainitagu Eluard'i ja Breton'i „Neitsilikku eostust“, kus aimatekse järele vaimuhaigete kirjutusstiile, üksikute haiguseliikide järgi.

Kujutavas kunstis algas syrrealism juba a. 1910. Siin toimus tema väljaarenemine pidevaimalt, hype-teta. Siin leiame ka suurimaid lahku-minekuid üksikisikuste vahel. Võime eritella kolme peasuunda, yhe võttes aluseks päris naturalistliku neiga, teise stiliseerides seda vabalt ja kol-manda võttes aluseks väga tugevasti puhastet ja abstraherit, sageli enam formaalse kui mõistelise elemendi.

Esimesse suunda kuuluvad loomu-likult syrrealismi varaseimad eelkäi-jad (H. Bosch'i põrguvisioonid XV saj.); XX sajandil harrastab teda Marc Chagall, vene juut, kes loob rahvuslikke myyte naiivses ruumi-ja ajasimultaansuses. Rändurkaup-mees jalutab poolpõigiti õhus yle Vitebski, „Pyhapäevas“ seisab rabbi pea peal tema enda vähendet taga-vaade. Selle suuna peakujuks on his-paanlane Salvador Dali, kes nimetab maalingut „käsitsivalmistet fotoks konkreetsest kujutluste maailmast“. Tema teosed, nagu kuulus „Para-noialik-kriitilise linna agul“, on põh-justand ytluse, ta maalivat „hulluks-läind prerafaeliidina“. On ka skulp-tor. Max Ernst ja Francis Picabia harrastavad kahemõttelist maalin-gut: ölekörte kogu kujundab lille-poti kontuurid, plekk-karbikaaned muutuvad kihutavaks loomakarjaks, pääsukeste parv saab „monumen-diks“. Haripunkti leiab see suund

Ernst'i montaažes ja Dali filmes („Kuldne ääiv“).

Teise suuna peakujuks on šveitsi sakslane Paul Klee, kes kujutab sub-tiilse peensusega groteskset ulma-maailma. Õhuliselt hapraid sulejoo-nistusi koloreerib ta kahvatule akva-rellvärvidega, pakkudes ylima kujun-dilise rikkusega maagilisi, raskesti-mõistetavaid visioone: „Kõhuraaikija ja hyydja rabas“, „Tema ammub, me aga mängime“, „Lillesööja“. Yves Tanguy kasutab mänglevais kaprii-ses geomeetrilisi vorme, olles hapralt lineaarne; Juan Miró ligineb algul esimesele (Dali kaasmaalasena), hil-jem kolmandale suunale; André Mas-son deklareerib ylimat psyhograa-filist vabadust, tuues esile totemist-likke elemente (kalad võitlemas nu-gadega, brontosauruste paarid suud-lemas).

Kolmanda suuna löi Picasso oma hilisteostega (skulptuursed „abst-raktsioonid“) ranges tektoonilises vormis; talle ligineb varane Masson; peatähtsus on sel voolul siiski skulp-tuuris: Augusto Giacometti, kes pu-rustab kindla kontuuri, luues masina-taolisi, traathapraid kujundeid („Pa-lee kl. 4 hommikul“).

Esteetika alal on Dali loond teo-ria, mille järgi kunstiline looming on vaid paranoialik (vaimuhaige 3. astme) nähtus ja selle olundita või-matu.

Yhiskondlikul alal pooldab syrrea-lism kommunismi, nähes oma yles-andena kapitalistliku pseudokultuuri purustamist ja inimvaimu vabasta-mist (Cahun). Lubamatu aga on otsene propaganda ilukirjanduslikes (mitte esseistlikes) töis ja otsene ra-kendumine kommunistliku partei tee-nistusse (Aragon'i afäär).

Ja just nii näeme, et syrrealism pole vaid ekstsentrilise boheemluse laps, vaid valmis võtma osa ka yhis-kondlikust elust, olles kõigiti komp-lektne maailmavaade, katse anda maailmale uus pale. Ja sellena peame teda hindama, ka kui me ei pooldaks tema kunstilisi tõekspidamisi.

Esimene küsimus

Igatahes, ta mõtles. Aga juurdlemisest elumõtte kallal polnud tal veel kaugemale jõudnud.

Seda oli ta teinud küll juba lapsena, ent teisiti, hoopis teisiti. Siis oli ta käinud emaga kirikus, ehitanud endale kodus toolidest altareid ja mõtelnud, et elu seisnebki altarite ehitamises ja nende jälle ümberehitamises.

Nüüd oli ta hakanud kahtlema selleski, kas üldse ehitada altareid. Elada ära nii... vaikselt, vaikselt nagu mutt; jah, võib-olla vaiksemalt veelgi... Jätta altarite ehitamine, mis lõhutakse nagunii, kui sa neid ise õigel ajal ei hävita.

Elumõte. Nii, nii. Ons' teda üldse vaja? Tempo on saanud kuningaks, millal ja milleks siis veel mõeldagi iseenda asemel iseenda olemasolust. Olla parem rahulikult vahendiks, nagu seda on teised, ja täita selle vahendi osa, nii hästi-halvasti kui see õnnestub. Jaa —.

Aga siiski, mispärast peaks ka tema kuuluma ühisnimetaja alla? Või kuuluks ta sinna ka oma ketserluses, täites vaid geneetilisi eeskirju? Ta tõmbab ligase katsesarve läbi suu: päh! Vastik sodi, mille maitsest on võimatu midagi eritella.

Hästi on. Ta ei hakka halisema; praegu vähemalt on ta meelsasti nõus olema vanamoeline, kui ainult uus riidemood ei teeks teda nii sarnlevaks „sajandinoorega“. Ja on nõus koketeerima elumõttega, kui selle uskilt tabab. Sest tema arvates; nimelt: tema arvates on halb ratsanik see, kes ei tea sedagi, mispärast ta just ratsutab, või primitiivne filosoof see, kes ei mõista filosoferimise mõtet. Nojah, ta teab küll, et ratsutajat samastada elava subjektiga on riskantne tegu, aga ta on nõus kandma seda riski oma turjal. Saagu see ta ristiks, kui vaja.

Ja üldse, ta ei hakka vaevama oma vaimu. Ta mõtetel ei ole abimootorit, kahjuks mitte. Ja milleks mediteerida elumõttest, kui sellega suuremadki vaimud on kahetsusväärset kimbust olnud. Ei, ei, ta ei taha olla arvustav. Kuidas võiks ta olla seda, kui ta ise pole saanud üle veel esimesestki küsimusest. Üldse, tema arvates arvustatakse liiga julgelt. Nimelt mitte et julgelt, vaid et arvustatakse. Mis kasu on ühe otsustuse väljendamisest, kui sa mõne aasta, ei, juba mõne minuti pärast seda asja teise lahuse mõjul hoopis teissugusena mõistad. Arvustamine on ju ühe subjektiivse tõega teise subjektiivse tõe ründamine. Ta alati nagu kuuleks suure absoluutse tõe kahjurõõmsat naeru, kui on heitmas elu ja surma pääle kaks tõekest.

Siiski, ehk on arvustamine vajalik selleks, et saaks kõigile selgeks, kui palju me võime teada absoluutsest. Ja kas pole see madalamate astmete primaat, mida kõrgemad julgevad vaid harva, imeharva tarvitada?

Aga esialgu on tema küll nõus iseendaga, et teiste arvustamine on julmus, endi vahel öeldud.

Ei, muidugi, ta ei taha olla arvustav. Kuid elumõttega on nii, et tema veel ei tea, kas näiteks ühel bürooametnikul üldse saab olla elumõtet. Ja mis puutub kõigisse teistesse, siis on ta nende suhtes veelgi skeptilisemal arvamisel.

Enda eksistentsile pole ta hoopiski leidnud õigustust. Võib-olla on õigus elada nendel, kes on võimelised midagi pakkuma teistele, kes suudavad produktseerida. A propos, produktseerida, — mida küll? Nojah, nendel, kes pole mitte selle totra rahu ohvrid, rahulolu iseenda ja olemisega, vaid kes on rahulduse püüdlamise ja seega igavese liikuvuse

O. Mikiver

MARDUS

ning otsingute urikivile veristatud ohvrid. Ehk on õigus ja mõte neil, inimsoo häätelijail?

Aga milleks kõik see? Kas selleks, et ikka intensiivsemalt pääle suruda teistele ja meeldivamaks teha seda mõttetut elu, teistele endasarnastele mittemidagiteadjaile, seda elu, mida ei tea, millepärast antakse ära järgmiste põlvede teostamise teel, millega karistatakse neid, kes oleksid võinud olla olematud? Inimene on põhiliselt egoist, miks ei pea ta endale seda suurimat — elu?

Ja-jah, ta katsub mitte unustada, et on ka teine võimalus, et see nimelt on tingitud egoismist: inimene annab teisele meelsaimini selle, mis on kõige vääratum.

Ja veel: selle, mille omandamise eest ta kõige vähem maksis. Kõige vähem? See väide siis ei pea paika: ta on maksnud oma sünni eest maksimaalse hinna.

Siis on ta veel seda heietanud, kas ei peitu elumõtte olemasolu sunduses ja paratamatuses. Ja jälle on ta leidnud ühe asja rohkem, milles kahelda. Sest tema arvab, et olemasolu paratamatuse ongi see, mis sunnib teda elumõtte otsimisele.

Et tulla veel tagasi inimese põhilise omaduse juurde: elu edasiandamine on vahest tingitud soovist oma ajalise lõpuga mitte olla kaotanud oma suurimat aaret. Jah, nad räägivad meeleldi kestusest, ühest elu põhiprintsiibest. Hüva, egoismist nad sellega kaugemale ei jõua. Ja mida saavutatakse siis selle mõeldava kestusega? Kui ta väga ei eksi, siis kuuluvust inimkonda. Huvitav oleks küll teada, mis primaate pakub siis see liikmekaart?

Sellega ei kõlba uhkeldada isegi jumala ees. Jah, jumala... Ka sellele, õigemini — ta riigile on paku-

tud elumõtte kuube. Ilus, mis puutub jumalasse, siis lubatagu tal, lubatagu kordki olla egoist. Kui ta on leidnud oma jumala, siis tahab ta pidada selle enesele, ainult koduseks tarvitamiseks. Ei lähe seda kuulutama teistele, kaugel sellest, et sundida seda kellelegi pääle. Mida teekski ta veel temaga, kui see oleks alasti kõigi ees, nii... avalikuks kasutamiseks.

Jah, aga elumõtte... Kas saab olla jumal elumõtteks? Tema arvates mitte. Sest tema teab seni kindlasti, et temal on elumõtte jumalaks. Pole tähtis, et ta seda veel leidnud ei ole, ta teab, mida otsida. Aga niikaua, kui tal pole elumõtet, pole tal ka jumalat.

Ent seda ei tea ta küll öelda, kas mõnel teisel pole paremat jumalat, niisugust, mis moodustaks endast ise elumõtte. Võib-olla mingi absoluutse, üldmaksva suuruse näol, mille poole peavad püüdma kõik relatiivsed suurused ja suurusekesed. Või kõikide omaduste kvintessents. Ent seda viimast ei oskaks ta jälle kuidagi rakendada... sinna, kuhu teda vaja.

Hää küll, aitab sellest. Ta ei hakka ometi vaevama oma vaimu. Jätkub sellest, kui ta teab, et selle vaimu abil millegi üle selgusele jõuda pole võimalik. Ja seda, et ta enam teist korda sündida ei kavatse. Midagi ei või küll teada, ehk siiski —

Noh, esialgu tema igatahes jääb selle juurde, et sünd on väike eksitus ja elu pisut mõtetu. Temale jätkub täiesti statisti osast selles läbi kukkunud lavastuses.

Ja veel midagi: muiga, bajazzo, kui naermiseks pole sul hambaid!

Per aspera ad astra!

„Reaali poiste võidupaiste paistab üle kõigi teiste“ öeldakse lugulaulus, mis on pärit meie kooli hiilgeaegadelt. Vanemad koolivennad mäletavad veel selgesti neid aegu, kus Reaali poisid olid peaaegu igal alal ülivõimsad. Veel viimastel aastatel suutis Reaalkool säilitada parima spordikooli nime, kuid siis saabus järsk langus. Spordivaimu edasikandjateks on praegu ainult üksikud õppurid, kuid needki ei ole alati stabiilses vormis. Ei ole mingit põhjust salata, et me oleme teistest koolidest maha jäämas. Tipp-sportlased ei suuda olla nendeks päästerõngasteks, mis hoiaksid ülal terve kooli au. Enne ei saavuta meie vana kuulsust, kui ei ole hoolitsetud järelkasvu eest. Mis kasu on sellest, kui kuuele mehele võimaldatakse häid treeninguvõimalusi „Kalevis“ ja mujal, kui samal ajal teine meeskond peab vastu võtma rekordilisi kaotusi? Ei aita sellest, kui eelpoolmainitud 6 meest saavutavad 3-punktilisi „suurvõite“; tähtsam on üldine tasapind. Tahtmatult kerkib küsimus, miks ei võimaldata korrapäraseid mängutunde ka teistele; rääkimata veel treenerist. Ei taha uskuda sihilikku ühe eelistamist teisele, sellepärast jääb üle ainult üks põhjendus.

Juba ammust ajast on maksev tõde, et võistlus on tähtsam kui võit. Teiste sõnadega, mitte võit ei ole spordi ideaaliks, vaid aus võistlus, nn. „fair play“.

Ei jää teist pääseteed, kui muret-seda käsipallitreener ja võimaldada treeningtunde ka mõnes teises võimlas, mis enam-vähem vastaks normaalmõõtudele. Neil isikuil, kes ikkagi veel kalduvad eelistama võitu võistlusele, oleks viimane aeg oma seisukohta revideerida.

Kuid siinjuures tuleks veel märkida, et rekordkaotus ei ole enam võistlus. See on ainult blamaaž kogu koolile. Iga meeskond peaks niivõrd oma vormis teadlik olema, et mitte

ilma asjata oma alalisele konkurendile võimalust anda nii suurt võitu pühitseda. Niipalju oleks öelda asjast, mida võiks teha olukorra parandamiseks; nende täidesaatmine ei kuulu muidugi mitte autori võimusesse.

Käesoleva aasta spordihooaja algus oli meile kaunis edukas, kuigi seda peaaesjalikult Majandusliku Eri-kooli arvel, kes juba ujumisvõistlustel kaks esikohta saavutas. Esile tõsta võiks noore Olev Johansonit saavutust 100 m seliliujumises — 1.26,6. Tulemus võiks teha au nii mõnelegi „eliitujujale“. Teine meister, Oravas, on järjest arenev sportlane, kellel siiski stiili alal nii mõndagi tuleks ümber kujundada.

Kergejõustikuvõistlustel tuli üllatuslikult üldvõitjaks Majanduslik Eri-kool, jättes selja taha Vestholmi ja Gustav-Adolfi gümnaasiumid. Parima tulemuse saavutas B-klassi kettaheites Raadiko tagajärjega 75 m. Sama klassi kõrgushüppes võitis esikoha Eesti parim omal alal — Erich Pilliroog — ületades 1,80 m. Teisteks meistriteks olid Jürimäe, Kaselaan, Vimmsaare ja Tendal. Keskkooliõpilaste saavutusist võiks esile tõsta Miti 60 m aega — 7,2. Kergejõustikus on tagasiminekuks olnud teiste aladega võrreldes väiksem. Kuna härra direktor on pealegi lubanud palgata kevadeks treeneri, ei ole karta, et kergejõustik sööti jääb.

T. K. S. Ü. pesapalli esivõistlusil olime esindatud kolme meeskonnaga, ning ilma meistritiitlita jäi ainult üks — progümnaasiumi meeskond, kuigi näitas head pallikäsitsust.

Gümnaasiumide klassis tuli üllatuslikult meistriks II gümnaasium, võites oma ainsa vastase J. Vestholmi g. tasavägises mängus 1:0. Punkti tõi Sepp. Meeskonnas mängisid Rekand, Vaik, Anderson (meeskonna vanem), Sepp, Binnerdorf, Laur, I. Mikiver, O. Mikiver ja Toomsalu. Meeskonna

nõrgaks küljeks olid löögid. Kõrgemate kutsekoolide klassis tuli meistriks Majanduslik Erikool, võites T. Tehnikumi ülivõimsalt 8:1. Meeskonnas mängisid Ilme, Laidvee, Kaldre, Leevet, Sulg, Nittim, Arendi, Valdek, Roos.

Meistrite endivahelise võistluse Soome Pesapalli Liidu karikale võitis „majandus“ 17:4. Tagajärg räägib enda eest.

Tenniseesivõistlusil tuli „A“-klassi meesüksikmängus meistriks Veen-salu, võites finaalis Luuki. „B“-klassis tuli H. Tõnuri teiseks ja H. Laur kolmandaks. Kahjuks diskvalifitseeriti vennad Tõnurid paarismängus mingi iganenud määruse alusel.

Tennistreening kestab nimetatud mängijate juures intensiivselt ja eriti nooremad võistlejad on hingega asja juures. Suuremaid lootusi asetatakse vennad Tõnuritele. Tahaks siiski arvata, et H. Lauril, arvestades tema noorust, on vähemalt sama suured väljavaated edukaks esinemiseks tulevikus.

T. K. S. Ü. esivõitlustest jalgpallis võtsid osa T. II Gümnaasium ja Majanduslik Erikool. T. II Gümnaasiumi kohtus J. Vestholmi gümnaasiumiga, kellele kaotas 0:2. Siinjuures võiks nimetada mõne võistleja puudulikku kohusetunnet. Nii oldi sunnitud mängu alustama ebatäielikus koosseisus. Paremini ei käinud ka teise meeskonna käsi, kes kaotas Tallinna Tehnikumile 1:4.

Kuigi sellel alal esinemine ebaõnnestus, võib märkida, et jalgpall on Reaalkoolis tõusuteel.

Käsipalli karikavõistluste alates olid õppurid surmkindlad kahes asjas: gümnaasium on teistele peksupoisiks ja Majand. Erik. tuleb kindlasti karikavõitjaks. Esimene täitis temale pandud lootused, teine mitte. T. K. S. Ü. ainulaadse „veresauna“ numbriliseks resultaadiks oli 112:18 (!), kuna Vene eragümnaasium hoo-

limata „majanduse“ poiste füüsilisest üleolekust selge vahega oma paremust tõendas.

Hiljuti alanud käsipalli esivõistlustest võetakse osa kõigis klassides peale gümnaasiumideklassi, kus meeskond oli sunnitud loobuma temast mitteolenevaid põhjusil. Kuivõrd see mänguvõimeile kasuks tuleb, seda näitab tulevik. Esimese meistritiitli saavutas käesoleval hooajal edukalt esinenud Majand. Erik., võites Tallinna Tehnikumi kolme punktiga ja finaalis teise garnituuriga esinedes Õpetajate Seminari 20:12. Finaalis mängisid Kreutzberg, Sulg, Goldmann, Liblik ja Raadiko.

Võrkpallis ei ole mingit põhjust kahelda „majanduse“ meistrikstulekus. Keskkooli kohta on raske midagi kindlat öelda, üllatada võib vahest progümnaasium.

Ostke ainult

Kodak kaamerat

Tarvitage ainult

Kodak filmi ja kopeerige

Kodak paberil

Siis on teile kindlustatud parimad loomutruud **foto**

Nõudke maksuta **Kodak**

„Amatöör - kataloogi“

FOTOÄRIST

H. Sahme

Tallinn, Harju 27, tel. 481-14

N A I D A I L

Jumal Nali oli otsa saanud. Vähe-malt Vile meelest. Oli juba kesknädal, aga kõik läks igavat normaalselt rada. Oli jõudnud kätte viimane aeg kas hakata mõtlema nalja või likvidee-rima oma maapealset eksistentsi.

Vile otsustas teha esimest. Kuna ta hommikul oli koolist puudunud ja just jõudis kätte söögiaeg, läks ta jalutama.

Päätänavad olid tulvil õpilasi nagu ikka. Esimene, keda ta säääl kohtas, oli Leiki. Ja teine — muidugi rikas ja kena noorhärä Tarik, sest kes muu kui see atleetluse destillaat olekski sörkinud mööda linna tütarlaste taga.

Leiki oli Vile huviojektiks juba sügisest saadik, kuna ta oli üheks väheseist, kes teadis midagi naljast ja sellest pisut lugugi pidas. Tarika kohta võis Vile aga südamerahuga öelda, et see mõistis õiget nalja samapalju nagu iga teinegi sportlane.

Pärast mõnda igavat ringi mindi traditsioonikohaselt linnaparki, mida mõningais ringkonnis peeti parimaks hüppelauaks enamikule noorte romaanidest, — õpilaskomöödiaile, nagu neid tavatses defineerida Vile. Tarik oli silmanähtavalt vormis. Ta rääkis palju, refereerides hiljutisi leeripäevi ja viimast korvpallivõistlust. Vile, kes kannatas alatreeningut vastaste puudumisel, suutis siiski mõne lausega meelitada välja arusaamatust enda ja kaaslaste vahel.

Tekkis piinlik vaikus. Tarik võttis maast kivi ja viskas selle päikese poole. Läks muidugi mööda. Leiki püüdis tabada poiste mõtteid, kuid need osutusid liiga kaugeiks ja liikuvaks märklaudadeks. Ta loobus sellest ja suundus konkreetsemaile objektidele: poiste kontuuridele. Geniaalne mõte, sest see andis kohe tagajärgi ja Vile tundis ennast varsti üleliigsena.

Kui hakati liikuma edasi ja enam nalja ei töotanud saada, sest jutu-kord oli läinud Tarika kätte, kadus Vile valutulult järgmisel tänavanurgal.

Kodus võttis ta välja oma päeviku ja kirjutas sinna:

„Vaim ja keha: mis aitab, kui vaim on valmis, aga liha nõder! Pare-m hakata koguma vara, mida koi ja rooste rikub, et mitte kogu õrnema soo poolt maha jäetud saada.“

Siis astus ta telefoni teel läbirääkimistesse oma sõbra ja igavese kaas-lase Toruga, kellega kõneles niikaua, kuni telefon väsimusest vait jäi.

Ja see oligi kogu ta kesknädal.

*

Järgmisel päeval Vile debüüt pä-rast puudumist algas sündmusterik-kalt. Kõigepäält pidi ta peksma oma pingist välja isiku, kes sinna vahe-pääl siginenud oli; näis nii, et ta puudumise pärast oli kustutatud õpi-laste nimekirjast ja tema koht juba täidetud uuega. Teised rääkisid küll, see üks ta oma klassi poisse olnud, noh, midagi teada ei või, ta läks siiski kohe kantseleisse asja selgi-tama.

Kantseleis teatati talle, et tema-nimeline isik küll veel nimekirjas on, kas see aga tema ise on, seda nad kindlasti öelda ei teadnud.

Kui ta uuesti klassi tagasi jõudis, oli ordinaarius juba selgitanud, et see oli ta pinginaaber, kes oli koge-mata istunud valele pingipoolele.

Õhtupoolikul tuli Toru tema poole. Toru oli ta ristiisa selle sõna otseses tähenduses, ja tema — Toru oma. Nad olid ühe kooli poisid, Toru pisut vanem ja paksem, Vile — pisut noo-rem ja pikem.

Toru tõi külalisi, kaks venda. Vile muutus kohe tähelepanelikuks, sest need pidid imelikud mehed olema, kui sõber neid niimoodi demonstree-ris.

Oligi kummaline paar. Üks vend oli normaalne, teine — militarist. Palju kõnelesid nad mõlemad. Normaalne vend jutlustas pasunakoorigest üldiselt ja tenorpildist eraldi, militarist kandis aplombiga ette igivanu nalju sõjapidamisest ja kohtlasist kindraleist. Toru ja Vile võisid kord jälle segamatult nautida inimest.

Vendade ema oli vist karm. Kui jõudis kätte aeg koju minna, lubasid nad enne kuskil pisut viina võtta, et saada lahti suitsulõhnast.

Mindi koos välja. Kui noormehed kadusid ukse taha, mille kohal ilutses silt nimega „Bota Nofka“, asuti tagasiteele. Tänavaristil oleksid nad peaaegu jäänud kihutava auto alla. „Höh!“ tegi Vile imelikku ehmatanud häält ja märkis siis:

See auto on hulluks läinud.“

„Kui ainult juht veel välja pääseks,“ pomises Toru murelikult. Varsti pärast seda mindi päale pidevaid kummardusi seks õhtuks oma teed.

*

Reedene päev, mis märkis sügisveerandi lõppu, oli kirev. Üht meest karistati selle eest, et ta tänaval

üksi jalutades oli käinud hanereas, selmet rivi „teha“. Isa kodus kärkis kurjalt, kuid nagu tavaliselt hakkas varsti naerma. Ja kui poiss viisakuse pärast kaasa muigas, osutas vana temale:

„Näe, ei jaksanud pidada!“

Toru tavalised veerandinumbrid kviteeris isa sellega, et ei võtnud teda kaasa suuremale hädtegevale ballile. Toru läks veel samal tunnil kuulsama kõmulehe toimetusse ja viibis ballil fotoreporterina.

Vile musitseeris kodus suupillil, komponeerides saadet rängale tormile. Kui saade otsa sai, küll aga mitte torm, ajas ta palitu selga ja väljus ettekäändel, et analüüsib baromeetri seisu lähema optiku vaateaknal.

Kuna tal parajasti suuremat lollust meelde ei tulnud, läks ta tuttavasse linnaparki ja istus maha. Ööst ta ümber sadas pimedat udu, päakohal oli pilvine taevast ja ees — pikad kliistripühad. Laupäev ja pühapäev: mõlemad vabad.

*

Hommikul oli Toru varakult jalul. Kuna ta teadis, et Vilet kodus pole, läks ta seda külastama. Vile väike vend oli voodis haige. Ta ise arvas, et oli kukkunud oma südame lõhki, aga kohalerutanud arst tegi vastuvaieldamatult kindlaks, et ta oli kakedes külmetanud. Ta sai isalt oma „normi“ salaja kaklemise eest.

Toru, kellel puusal ka nahk maraskil oli, kadus nii ruttu kui võimalik.

Siis oli tükk aega vaikus kogu rindel. Toru soovis õilistada linna ja sõitis seks õhtupooleks maale. Vile oli kirjatöös saanud kera läbimõeldule negatiivse märgi ja pidi nüüd tegema ületunde hoolsa kodusõppimisega. Ta sai palju kurja vaeva näha oma logaritmide tabeli tükkide kokkuotsimisega. Vanasti juba oli see tabel lagunenu, siis oli iga leht ise kohas, aga nüüd selgus, et lugu oli läinud veelgi hullemaks: iga lehekülj oli ise kohas.

Torul maal oli ka palju tegemist. Onu saatis teda liiva tooma ja sulane andis talle selleks otstarbeks tallist kaks hobust. Toru valis õuelt ühe vankri, rakendas hobuse ette ja jõudis hilisõhtuks koormaga tagasi, — teine hobune jooksmas kogu tee oheliku otsas vankri taga.

*

Pühapäev oli nagu pühapäev kunagi. Mõeldi pisut nalja, lasti veidi nõu. Kümnest hääst ettevõttest ebaõnnestus tosin, leiti, et nurjumiste protsent oli natuke suurem tavalisest.

Vile käis hommikupoolel tantsimas, missugune elamus andis talle tõuke järgmiseks märkuseks:

„Mitte unustada oma „mööbli osa“, ergo: ka tantsima ikka ainult nendega minna, kes seni seda mööblit on kasutanud ja tallanud.“

Toru külastas õhtupoolikul tuttavaid ja ta ainsaks tegevuseks sääli oli lauas suurästi õigesti lõua alla kinnitamine ja endale kramplikult meenutamine, et ka teised külalised pole kodus söönud.

Siis istuti koos Vile poole ja dramatiseeriti ruttu üks humoresk, mis kümne tegelase osavõtul tuli ettekandmisele veel samal õhtul kooli peol.

Kuigi mõlemad mängisid orkestris, ei saanud Vile peole minna, sest oli tarvis kanda päevikusse kogu eelnenud nädal. Ta istus üleval hommikuni ja siis oli see valmis:

„Allegro vivace.“

*

Järgmine päev koitis murelikuna. Polnud näha ette mingit nalja. Toru vend, kes oli unustanud kella kaheksaks sõjaväkke minemast, viidi pool üheksa ära täakide vahel.

Toru oli sellest nii kohkunud, et kui teda koolis sõjalise õppuse tunnis kästi lahutada vene vintpüss üksikuteks osadeks, tuli ta sellega küll toime, aga pannes seda jälle kokku, sai ta tükkidest äkki kaks püssi.

Kapten oli imestunud ja küsis,

millele ta püssi juures üldse rõhku panevat.

„Paugule, härra leitnant!“ vastas Toru puhtast südamest ja sai muidugi kätte oma vajalikud „ühed“: püssitundmise eest, esinemise eest ja oma puhta südame eest.

Nüüd oli Jumal nali saanud otsa ka Toru meelest.

Ta kohtas oma kurval uitamiskäigul Leikit. Juhus tahtis, et see hoolidevaheliselt tähelepandav tütarlaps oli seekord täiesti üks, isegi Tarikat ei ujunud ta kiilvees. Nad istusid väikesse kondiitriärrri; kohvikusse nimelt ei läinud Toru põhimõtteliselt. Aga juhus tahtis ka seda, et sellest istumisest ei sündinud muud kui tavaline naljaheitmine, teineteise pilkamine ja lõpuks — teravuste vahetamine.

Asi oli oma igapäevaseis rööpais ja varsti otsis Leiki käekotist kahe-sendilise, mille viskas vihasena Torule:

„Maksan kinni su loba!“

Toru tänas ja andis sellest summast tagasi ühe sendi. Ta oli jälle võitja, kuigi ta oma võitu tütarlapse aru üle ei lugenud väärtuslikumaks ühest sendist.

Siis oli ta jälle üks. Läks Vile poole, võtsid välja viiulid ja mängi-

sid hardalt ühe moodsa klassiku anduvat pühendust Neitsile Maariale.

Oma kurvastuseski veel uuringuist huvitatud, asus Toru koduteel selgitama, mida õieti oli leida sildi tagant „Bota Nofka“.

*

Teisipäeval kõlistati kooli ühest tuntud noorsoo-organisatsioonist ja paluti härrasid Vilet ja Toru pärast tunde säält läbi astuda.

Tulgu, mis tuleb, pääasi et tuleb, ja nad mõlemad käisid röömsate äraseletatud nägudega ringi. Nad olid nimetatud ringis juhtivad tegelased, seega ainukesed, kes seda asja üldse ajasid ja südames kandsid. Muidugi olid asjad läinud nagu ikka, sest Toru ja Vile olid ainult inimesed ja ainult k a k s inimest, ja sellest majapidamisest vist oldigi nüüd huvitatud ringi hooldavas organis.

Oli õige, sest organisatsioonis ootas neid hooldaja. See härra oli kõigepäält huvitatud ringi liikmete arvust. Selle kohta puudusid aga Torul, kes oli esimees, vähemadki andmed, kuna liikmeteraamat oli sekretäri käes ja sekretär ammu välja astunud ringist.

Ta vaatas lakke ja ütles huupi kaheksateist. Igavuse peletamiseks uuris Vile oma liikmekarta. Sellel seisis nr. 23. Selle põhjal tehti vastav parandus. Siis soovitas hooldaja vaadata ka Toru kaardi numbrit, kuid seda siiski polnud võimalik teha, kuna Toru endale kaarti lunastanud polnud.

Ja läks kogu aruandmine niisugust rada. Hooldaja muutus närviliseks ja lõpuks, kui ringi ajakirja juures selgusajakrooniline puudujääk, vihastus ja käskis kutsuda kokku revisjonikomisjoni.

Poisid soovitasid tungivalt seda aktsiooni mitte alustada, aga kui hooldaja ei paindunud, löid vaikides käega. Utopiad polnud midagi nende maitse jaoks.

Sest kui toodi välja protokolliraamat, selgus lõpuks hooldajalegi, et ühes protokollidega puudusid ka vähemadki märkmed selle kohta, kes pääkoosolekul olid valitud ringi revisjonikomisjoni liikmeiks. Asi pidi jääma nii ja jäigi muidugi nii.

Jumal Nali elas siiski veel. Vile võttis päevikus kokku:

„Ikka nii, ikka nii!“

ILMAR MIKIVER

Sund

Nüüd kiiresti sinna, kus mind ei ole!

Võib hulluta' aeglus, mis soonis ja ajus
mind takistab. Keelavalt nõrgestab
tühismaa hinges: küll sisima pale,
kuid praegu vaid rappuv tsükloonide rajus,
mis vähesest salvavat võrgestab
etsingut meelde ja aju.

Nüüd süda — ai, valus! sai tsentrumiks
keha ja vaimu, mis tõmblevad rütmis.
Sapp keevitub lihha kui elava
leektule loidang. Mu kvantumiks
elu (dünaamikat haarda võiks et), mis
ringleb mus, ümber mu — sulava
malmmõtte nõristus tajju.

Ent mõte et see — dünamis saabub vaid väljast,
mind vabaks ei lekidest tee,
ei koormana lange ka seljast.

Kaks kirjandusõhtut

Kooli kirjandusringi tegevus on hakanud liikuma selgi aastal kahes traditsioonilises suunas: „Realisti“ väljaandmine ja koostöö Lenderi tütarlaste gümnaasiumiga. Teisel alal on kirjandusring teatsend ilmse elavusega, võides vaadata tagasi kahele kirjandus-muusikalisele õhtule.

Neist toimus esimene Lenderi gümnaasiumi ruumes 16. novembril s. a. Eeskava koosnes muusikalistest palust ja omaloomingust. Muusikalises osas pakkus Lenderi gümnaasiumi vokaalansambel nauditavat laulu; mitmekülse uudisjõuna esindas II g.-i Juštšuk, pakkudes peale Sgambati „Nokturni“ klaveril veel lõbusat akordeonimängu; nauditav oli ka H. Viirese Weberi „Rondo briljante“.

Luule alal esinesid I. Laaban ja I. Mikiver; esimene osutas arengut vabama ja sidumata emotsionaalsuse poole, teine aga on lisanud oma laadile teatud viidinguliku intellektuaalsuse, mis näib kahjustavat musikaalsust ja väljenduslikku elavust, hoolimata mõttetihedusest.

Proosat leidis Lenderi gümnaasiumilt Ilse Lehiste kahe lühijutu näol, mis olid õige vormiküpsed, pakkudes meeldivaid variatsioone uusromantilisele põhitoonile. Ursula Freimannilt oli „Naeratav tantsijatar“. Kahju, kahju Sibyl Vane'i surma isenesest kenast motiivist (Wilde'i „Dorian Gray portree“).

II g.-ist pakkusid proosat Ilmar Mikiver ja Orvo Ast. Esimese lühijutt „Ronda maksim“ kandis seltskonnakriitilist iseloomu, pakkumata siiski eriti veenvat psühholoogiat. Viimase humoreskis leidis vaimukaid neiku, oli aga laialivalgum ja ebaterviklik. Ka tema epigrammid ja aforismid olid veidi ebaühtlased.

Kokkuvõttes oli õhtu kindlasti sisukas, pakkudes suurel hulgal väärtuslikku uudisloomingut.

Heino Mikiver

Omalooming puudus teisel õhtul, mis toimus II g. ruumes 1. det. raamatunädala puhul, ent referaadid ja ülevaated täitsid kavalise osa eeskujulikult.

Õhtu algas raamatunädala kõnega hra Mihklalt. Teise kõne pidas vil. R. Remmelgas, arvustades raamatuaasta korraldust ja toonitades põhimõtet, tuua publik autorile lähemale, mitte autor publikule, nagu oli tollase kirjandusperioodi väärtuste kajasus.

Deklamatsioonega esinesid Arvo Ratassepp (II g.) ja Mai Kuik (ELG), pakkudes luulet. Refereerisid veel Ilse Lehiste religioossusest Nobeli naislaureaatide juures ja Olev Mikiver möödunud kirjandushooajast. Muusikalisi vahepalu pakkusid ELG vokaalansambel järjekordselt nauditava lauluga; peale selle veel II gümna. õpilased Juštšuk, Hangelaid ja Laaban (kõik klaveril).

Sigaretisuitsetaja

Tasa... aeglaselt keerlevaina... rõngaid
tõusis ja kadus.

Suitsu fantasmagoorlevail kangail
kirjutet adun,

et

hajuvaid rõngaid tuhandeid
hemoglobiinis mu vere. Taju
vaid äng. Vaid dikteerib juhendeid
päästmaks batsillide merest aju,
analüüsiv ent mõistus — ei lahendeid
paku, kui ilmub Lõpp tähtedesajus...

Et

elu on soomusrüü kleepuvaist,
raugevaist, lahtuvaist kire rõngaist.

Nöder, kes süü all end joobuvaks
kuradiaustajaks ägan... Et vaistki
ei selgita: Hüve kas — loobuda
haarda või küpsevat pooltõde maist.

Või

oli siis kangail
nüüd tõesti neid rõngaid
või oli kõik seegi vaid postulaat...?
Aa, suits kaotaks sarmi,
kui kõik polnuks vormi,
jah, ainult vormiidee destillaat...

Kas

pahun siis rõngaid veel ühe... kaks... enam...?
Loobun vastamast (on kenam).

ILMAR LAABAN

Kooli sügispidu

Lastevanemate Komitee korraldet traditsiooniline sügispidu toimus 27. nov. õnneliku tähe all. Eeskavaline osa oli seekord lühendet, pakkudes aga kvalitatiivselt rohkemgi eelmiste pidude omadest. Vaieldav on muidugi näidendi paigutamine algusse. Arvatavasti põhjustas seda kulisside segavus ettekannete ajal, mis esinenuks muidu.

Näidendiks oli pilt „Pál-tänavä poimest“ — „Koolis“. Dramatiseering (Ast-Mikiver) oli küll õnnestund, pakkudes lõbusa ja aegaviitva žanripildikese, ent kahjuks oli mäng arvatavasti ajapuuduse tõttu veidi viimistlemata.

Kui Otsal puudus õpetajalik tõsidus ja väärikus ja Parmu Kolnay jäi ka ebamääraselt nüübeks, siis olid Virgo Veisz ja Laidvee Barabás kõigiti auditavad. (Millegipärast tundus vastuolu viimase kuju ja hääle vahel.) Hoogus oli Kerdmani Čonakos. Kõrvaltegelased korralikud.

Eeskava algas kolme palaga puhkpillide orkestrilt hra Hakk'i juhatusel. Nautisime tõhusat tööd ja suuri edusamme, mida ei saanud lükata ümber mõningad viperused „Tuljakus“. Kannatas puhkpillide naabruse all aga nende ridade kirjutaja klaverisoolo, puudus üleminek nende ja Raveli meeleolutsuse vahel. Teisist esindajaist pakkus Rõuk alt-saksofonil lootusrikka debüüdi —, tuttav mulje jäi ksilofonist (Jeets). Lõpuks pakkus kolm pala keelpillide orkester hra Tominga juhatusel. Parima mulje jättis Grieg'i „Uus isamaa“, kus teetsesid koor ja bariton (Raukas „Estoniast“), hoolimata viimase teatavast indispositsioonist. Solistina esines veel Miilen (trompet).

Tantsuks oli jäetud õige rikkalikult aega, mis vältis meeleolu haripunkti ajalise hilinemise. Mängis kooli jazzorkester „R“, tõestades oma üha tõusvat taset.

NÕUDKE MAAILMAKUULSAID
ŠVEITSI KELLI

„Olma“

AJANÄITAJAD „OLMA“
ON KVALITEEDILT HEAD,
KUIJ MITTE KALLID
Fabrique D'Horlogerie Fleurier

Nõudke kvaliteet kristalli

„BRILJANT“
kroonitud kõrgeima auhinnaga.

Veenduge, et
OSKAR VIIK'I

kullasepäri on kasulikum ostukoht. Suures valikus laulatus-
sõrmuseid. Parimad šveitsi ajanäitajad: „OLMA“, „ETERNA“,
„ZENITH“ jne. Kristalli kaubamärgiga „BRILJANT“. Alati
saadaval kohased spordi- ja juubelikingid.

SPORDIÄRI
RESEV-RESEL

Kõik talvsporditarbed juba kohal.
Hinnad väljaspool võistlust.

Tall. II Gümnaasiumi, II Prog.,
II Reaalkooli ja Majandusliku
Erikooli

kirjandusringi

ja ajakirja

„Realist“

esindajad klassides:

I progümn.	. . .	Rammo
II	. . .	Tael
III	. . .	Tuisk
IV	. . .	Martin
V	. . .	Väin
I reaalkool	. . .	Simonlatser
II	. . .	Virgo, Mikiver
III	. . .	Veskimets
I Maj. Erikool	. . .	Gailit
II	. . .	Rõuk, Reigo
I Güm.	. . .	Mikiver
II	. . .	Mikiver, Ast

A.S.

EESTI SIID

Ketramise- ja kudumisevabrik
seadistatud 1932. aastal.

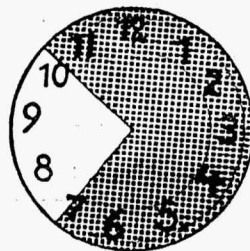
Valmistab kõiksugu **riideid** ja **lõnga**.

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru tän. 5, tel. 447-87
Tallinn, Viru tän. 14, tel. 443-97
Tallinn, Laadaplats 129
Tartu, Poe tän. 2, tel. 10-17
Narva, Peetri plats 1
Viljandi, Tartu tän 1, tel. 30
Petersi, Turuplats 17, tel. 1-19
Tõrva, Tartu tän. 2
Rakvere, Tallinna tän. 25
Nõmme, Pärnu mnt. 90/92
Kuressaare, Lossi tän. 3, tel. 181
Kiviõlis – Tamverki äris

Eritellimiste vastuvõtmine. Restide müük

Pühendage

OMA VABA AEG ENESE-
ARENDAMISELE, LUGEDES
KIRJANDUST

KOOLIRAAAMATUID,
K O O L I T A R B E I D
KIRJUTUSMATERJALE
J O O N I S T U S - , J A
M A A L I M I S T A R B E I D ,
P A B E R I K A U P U ,
K A N T S E L E I T A R B E I D
J N E . J N E .

SOOVITAVAD SUURES VALIKUS

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED
TALLINN, SUUR KARJA 23 PIKK 2

„LASTE RÕÕM“ ON LASTELE KASVATUSLIKUKS ALUSEKS
ILMUB KORD KUUS